

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ” _____ (підпис)
20 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування»

на тему: «Система оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та шляхи її
вдосконалення»

Виконавець:

Студентка факультету фінансів та банківської
справи
Пархоменко Лілія Вікторівна

_____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Мартинюк Ірина Василівна

_____
/підпис/

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	7
1.1. Економічна сутність податків з доходів фізичних осіб	7
1.2. Становлення та розвиток оподаткування доходів фізичних осіб.....	13
1.3. Нормативно правове регулювання справляння податків з доходів фізичних осіб.....	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	27
2.1. Аналіз фіскальної ролі податків з доходів фізичних осіб в доходах Зведеного бюджету України, 2015-2019 рр.....	27
2.2. Моніторинг стану податку на доходи фізичних осіб в Україні в 2015-2019 роках.....	36
2.3 Аналіз впливу макроекономічних чинників на надходження податків з доходів фізичних осіб на місцевому рівні на прикладі Миколаївської та Одеської областей.....	44
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІСНУЮЧОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	53
3.1. Рекомендації щодо застосування іноземного досвіду оподаткування доходів фізичних осіб в Україні	54
3.2. Напрямки вдосконалення вітчизняного оподаткування доходів фізичних осіб	61
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	69
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

В умовах економічного розвитку податки стали одним із ключових елементів функціонування держави, що є стабільним джерелом надходжень доходів бюджету. Наповненість бюджету дає змогу державним органам влади виконувати покладені на них функції забезпечуючи стабільний соціально-економічний розвиток країни. Громадяни кожної держави повинні віддавати частину власних коштів на потреби держави. Сприйняття такого обов'язку, методи і форми стягнення податків характеризують рівень розвитку економіки держави, державної влади та її правових інститутів.

Сьогодні в Україні податки з доходів фізичних осіб виступають джерелом наповнення як Державного так і місцевих бюджетів. Стратегічним завданням цих податків є реалізація фіскального та регулюючого потенціалу особистого прибуткового оподаткування. Це означає, що з ростом доходів населення та його загального добробуту мають зростати і надходження до бюджетів, оскільки саме доходи фізичних осіб виступають базою оподаткування для цього податку. Та надзвичайно важливим є теоретичні аспекти діяльності податкової системи, її практична реалізація, що прямо впливають на рівень надходження податку, його розподіл та організацію контролю за дотриманням всіх нормативно-правових аспектів функціонування.

Дослідженню та аналізу даної теми приділяють увагу надзвичайно багато вітчизняних вчених та науковців, таких як: В. Андрущенко, В. Буряковський, В. Вишневський, П. Даниленко, Т. Єфіменко, В. Зимовець, А. Ісаєва, І. Лютий, С. Каламбет, О. Кириленко, О. Орлюк, І. Озерова, А. Соколовський, Ю. Субботович, В. Федосов, І. Чугунов, Л. Шаблиста тощо.

Проведені дослідження вченими охоплюють надзвичайно широкий спектр питань та проблем функціонування оподаткування доходів фізичних осіб. Проте **актуальності дослідження** дана тема не втрачає, оскільки податки з доходів фізичних осіб є одними із найстабільніших джерел формування дохідної частини бюджету. Та окрім цього податки з доходів фізичних осіб виконують важливу

соціальну роль, оскільки мають безпосередній вплив на рівень доходів та добробуту населення.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження системи прямого оподаткування доходів фізичних осіб та пропозиція шляхів її вдосконалення в Україні.

Реалізація мети передбачає постановку та виконання наступних **завдань**:

- вивчити економічну сутність податків з доходів фізичних осіб;
- розглянути становлення та розвиток системи прямого оподаткування доходів фізичних осіб в Україні з моменту здобуття нею незалежності;
- дослідити нормативно-правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні;
- дослідити фіскальну роль податків з доходів фізичних осіб в Україні в доходах Зведеного бюджету України в 2015-2019 роках;
- провести моніторинг стану податків з доходів фізичних осіб в Україні;
- провести аналіз факторів, що мають вплив на надходження ПДФО до доходів Державного та місцевих бюджетів України;
- дослідити макроекономічні фактори, що прямо впливають на рівень надходжень ПДФО до місцевих бюджетів на прикладі Зведеного бюджету Миколаївської та Одеської області.
- розглянути зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб;
- запропонувати напрями вдосконалення податку з доходів з фізичних осіб в Україні.

Об'єктом дослідження є система оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають при оподаткуванні доходів фізичних осіб в Україні.

При написанні кваліфікаційної роботи були використанні такі **методи**: метод теоретичного узагальнення, наукової абстракції, індукції та дедукції, історичний метод, метод аналізу і синтезу – в першому та третьому розділах кваліфікаційної роботи, статистичних прийомів групування, динамічних порівнянь, графічного

зображення, розрахунково-конструктивний метод та інші – в другому розділі кваліфікаційної роботи.

Інформаційна база дослідження: законодавчі та нормативно-правові акти України з питань оподаткування, дані Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, періодичні видання, наукові збірники, матеріали науково-практичних конференцій, монографії та друковані праці українських і зарубіжних учених.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок. Основний зміст викладено на 64 сторінках. Робота містить 3 таблиці, 29 рисунків.

ВИСНОВКИ

Податки є досить складною та впливовою на всі економічні процеси категорію, виникнення та розвиток якої пов'язують з виникненням держави. Вони виступають обов'язковим елементом держави, що не залежить від моделі економічного та політичного розвитку країни. Відсутність податків паралізує економіку держави, позбавляє можливості виконувати соціальні функції та в кінцевому рахунку позбавляє її сенсу існування.

Оподаткування доходів фізичних осіб є одним з найважливіших елементів податкової політики бідь-якої країни. В Україні чинне законодавство закріплює обов'язок за кожним громадянином сплати податку з одержаних ним доходів. Розмір податку залежить в першу чергу від джерела отримання доходу та соціального статусу платника податку.

Розвиток прибуткового оподаткування фізичних осіб бере свій початок з часів здобуття Україною незалежності. В процесі становлення, податки з доходів фізичних осіб розраховувались за прогресивною шкалою, потім перейшли до пропорційного оподаткування та встановлення єдиної ставки податку, що не залежить від розміру отриманого доходу.

Сьогодні оподаткування доходів фізичних осіб регулюється VI розділом Податкового кодексу України. ПКУ визначає всі нормативно-правові аспекти справляння та регулювання податків. В 2019 році о податків з доходів фізичних осіб відносять податок з доходів фізичних осіб, військовий збір та єдиний податок.

Оподаткування фізичних осіб є важливим та ефективним важелем для податкової системи, оскільки включає використання її фіскальних та регулюючих механізмів. Податок на доходи фізичних осіб є загальнодержавним податком, однак він виступає джерелом формування доходної частини як державного, так і місцевих бюджетів відповідно до порядку розподілу, визначеному Бюджетним кодексом України. Інші ж податки не перерозподіляються між бюджетами а зараховуються

наступним чином: військовий збір лише до державного бюджету, а єдиний податок тільки до місцевих бюджетів. ПДФО є прямим податком та має сприяти такому розподілу податкового тягаря, за якого більше платять ті члени суспільства, котрі мають вищі доходи. ПДФО є одним із важливих економічних важелів держави, який дозволяє не тільки мобілізувати кошти для фінансування загальнодержавних витрат, але є також важливим інструментом соціальної політики.

Фіскальна роль прибуткового оподаткування фізичних осіб має значну фіскальну роль, що з кожним роком зростає. Надходження податків з доходів фізичних осіб становлять близько 20% всіх надходжень Зведеного бюджету України. Для місцевих бюджетів ПДФО виступає одним з основних джерел наповнення і становить більше половини всіх їх надходжень. Військовий збір має значно нижчу фіскальну роль у доходах Зведеного бюджету і становить близько 2% від всіх його надходжень. Та зважаючи на те, що даний вид збору вводиться, як тимчасовий збір в зв'язку з проведенням Антитерористичної операції на Сході України і виступає основним джерелом фінансування військових потреб його роль в загальній системі оподаткування обґрунтовується не лише фіскальною значимістю. Єдиний податок є місцевим податком та становить близько 11% від всіх надходжень місцевих бюджетів. Він забезпечує наявність системи спрощеного оподаткування фізичних осіб підприємців, що допомагає в розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Варто зазначити, що показники виконання планів щодо надходжень податків з доходів фізичних осіб в Україні в період 2015-2019 років завжди перевищують 100%, що свідчить про високу стабільність надходжень до бюджету.

Динаміка надходжень ПДФО до Зведеного бюджету України в 2015-2019 роках показує приріст на 162 204 млн. грн. або в 1,79 рази. Найбільший темп росту ПДФО спостерігався в 2016 році, коли в країні були прийняті зміни системи оподаткування і на зміну двом ставкам, що визначались в залежності від розміру доходу прийшла єдина ставка у 18%. В структурі надходжень ПДФО значно переважає податок, що утримується із заробітної плати у розмірі 18% та який становить близько 80% від загальної суми надходжень ПДФО. Аналіз макроекономічних факторів, що мають вплив на загальну суму надходжень податку до Зведеного бюджету України показує

пряму залежність від розміру середньої заробітної плати в Україні, рівня безробіття та кількості економічно активного населення в країні. Проведений розрахунок ефективної ставки податку показує, що вона значно нижча від законодавчо встановленої та становить близько 12%. Це пояснюється наявністю системи пільг для платників податку, що зменшують суму оподаткованого доходу, намаганнями мешканців країни приховати свій реальний рівень доходу або свідомим його заниженням.

Дослідження фіскальної ролі ПДФО на місцевому рівні на прикладі Миколаївської та Одеської областей підтверджують залежність надходжень ПДФО від зміни кількості економічно активного населення, середньої заробітної плати. Хоч питома вага ПДФО в доходах зведених бюджетів цих областей відповідає динаміці України, проте розрахунок ПДФО в розрахунку на одну особу є значно меншим за середній рівень по Україні. Розрахункова ефективна ставка для кожної області показала, що її рівень дещо менший за середню ефективну ставку в Україні.

Дослідження іноземного досвіду оподаткування доходів фізичних осіб показує, що система оподаткування має будуватись беручи за основу історичні, економічні та політичні особливості тієї чи іншої країни. Та все ж більшості країн притаманна прогресивна шкала оподаткування, в основі якої лежить рівень доходу платника податку та його соціальний статус. Це доводить, що не можна повністю переймати існуючу в розвинених країнах систему оподаткування. Доцільно запозичити найбільш придатний до наших умов та найкорисніший податковий інструментарій.

На підставі проведеного аналізу міжнародного досвіду та вивчення аспектів існуючої системи оподаткування в Україні запропоновані такі напрямки вдосконалення прибуткового оподаткування, як:

- Впровадження дій для підвищення податкової культури та свідомості серед громадян країни;
- Використання прогресивної шкали оподаткування з використанням нульової ставки;

- Прийняття заходів для зменшення рівня безробіття та кількості економічно активного населення, шляхом створення нових робочих місць та покращення умов оплати праці;
- Створення умов для розвитку малого бізнесу в Україні, що призводили б до збільшення платників єдиного податку;
- Запровадження військового збору на постійній основі та спрямування його надходжень виключно на забезпечення оборонних сил України.

Реалізація на практиці цих заходів стане запорукою підвищення довіри до державних інституцій, відновлення принципу справедливості, сприятиме виведенню з тіні доходів, зменшенню податкового тягаря й конфліктності між платниками податків і контролюючими органами та покращенню податкової дисципліни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов. – М., 1962., с. 587
2. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения: Соч. т.1. – М. – 1955., с.86
3. Андрущенко В. Л. Податкова система: навч. посіб. / за заг. ред. В. Л. Андрущенка. Київ: ЦУЛ, 2015. 416 с.]
4. Буряковський В.В. Податки: навч. посіб. [Текст] / В.В. Буряковський . – Дніпропетровськ : Пороги, 1998. – 611с.
5. Заяц Н.Е. Теория налогов: учебник [Текст] / Н.Е. Заяц. – Мн. : БГЭУ, 2002. -220с.
6. Иванов Ю.Б. Податкова система: підручник [Текст] / Ю.Б. Иванов, А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк. – К. : Атіка, 2006. - 920 с.
7. Игонина Л.Л. Муниципальные финансы: учеб. пособие [Текст] / Л.Л. Игонина. – М.: Экономистъ, 2003. -330с.
8. Пушкарёва В.М. Генезис категории «налог» в истории финансовой науки [Текст] / К.П. Проскура. К: ТОВ «Ємкон», 2014. 376с.
9. Рукина С.Н. Местные налоги и сборы в условиях реализации Налогового кодекса: учеб.пособ. [Текст] / С.Н. Рукина. – Ростов-н/Д.: Рост. Гос. Эконом.унив., 2001, - 80с
10. Чижова Т.В. Податок на доходи фізичних осіб: наукові постулати та практичні аспекти функціонування [Електронний ресурс] / Т. В. Чижикова. - Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 6. - Ч.5. – 2014р. – С. 103-106. Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/280.pdf
11. Ярошенко Ф. О. Історія податків та оподаткування в Україні : навч. посібн. /Ф. О. Ярошенко, В. Л. Павленко. – Ірпінь, 2002. – 240 с.
12. Перерва М. Г. Податок на доходи фізичних осіб / М. Г. Перерва // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – 2014. – № 8(29). – С. 4-8., с. 5-6

13. Про прибутковий податок з громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства: Закон України №13-92 від 26.12.1996 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-12>
14. Про прибутковий податок з громадян: Декрет Кабінету Міністрів України №43-93 від 30.04.1993 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-92>
15. Швабій К. І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики: монографія / К.І. Швабій. — Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2009. — 296 с
16. Озеров І. Х. Прибутковий податок в Англії: Економічні та суспільні умови його існування / Озеров І. Х. / Уч. зап. Імператорського московського університету. — М. : 1898. — Вип. 16
17. Чугунов І.Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання / І.Я. Чугунов, А.Б. Ігнатенко // Фінанси України. — 2006. — №4. — С. 3—14., с. 4
18. Сідельникова Л.П., Найденко О.Є. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб // Економіка розвитку. — 2017. — № 2. — С. 86— 96. 4
19. Субботович Ю.Л. Податок із доходів фізичних осіб у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. — 2009, Економіка АПК. — № 4. — 81 с
20. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
21. Непочатенко О.О., Боровик П.М., Парій Д.Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. / О.О. Непочатенко // Економіка. Управління. Інновації. — 2016. — 1 (16).
22. Державна податкова служба України: завдання та функції [Електронний ресурс] / Державна податкова служба України. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/pro-pts-ukraini/struktura-/apar-at/departament-administruvannya-podatkov/zavdannya-i-funktsii/>

23. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2019/12/24/40170322/>
24. Звітність Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] / Державна казначейська служба України. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
25. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
26. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
27. Звітність Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/15000000000/local-incomes>
28. Звітність Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets>
29. Круковська О.В. Ключові зміни в реформуванні податкової системи України: реалії та перспективи / О.В. Круковська // Мукачівський державний університет. — 2016. — № 2. — С. 702—709.
30. Гостева О.Ю. Місцеві податки в зарубіжних країнах: досвід та напрями застосування в Україні / О.Ю. Гостева // Економіка та право. – 2016. – № 3. – С. 134–139
31. Статистичні дані про оподаткування фізичних осіб Європейського союзу [Електронний ресурс] EUROSTAT – Режим доступу: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_mw_cur&lang=en
32. Tax rates in France for 2019. France Accountants – 2018. [Електронний ресурс] - Режим доступу : https://www.franceaccountants.com/tax#ourcharges_3
33. Germany Rate of tax on personal income. [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://tradingeconomics.com/germany/personal-income-tax-rate>

34. Мельник І.Б. Зарубіжний досвід щодо оподаткування доходів фізичних осіб // Збірник доповідей на XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція "ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION", 19—21.04.2018 р
35. Танклевська Н.С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб / Н.С. Танклевська // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. – 2013. – Т. 1. Вип. 1 (6). – С. 264–268, с. 265-267
36. Чуприна А. Оподаткування доходів фізичних осіб: міжнародний досвід / А. Чуприна // Вісник. — №10. — 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>